

**Karl Ove Knausgård: af: *Mit Fædreland***

(...)

Jeg har set uendelig mange mord og drab i mit liv. Jeg har set uendelig mange sønderbombede huse, blødende og grædende mennesker. Jeg har set massakrer. Jeg har set hungerkatastrofer, bilulykker, store togulykker og flyulykker. Jeg har set terrorangreb. Jeg har set det på film, som fiktion, og jeg har set det som billeder fra virkeligheden, på tv-skærme, dataskærme og i aviser. Det har vi alle sammen. Det er en del af vores hverdag, og vi ser det så ofte, at vi er fuldstændig immune over for det. Det må vi være, al den lidelse, der ligger til grund for hvert eneste af den slags billeder, kan vi ikke tage ind i os, det kan ikke lade sig gøre. Men vi ved, at den er der, for hvis en af vore nærmeste dør, er sorgen så stor og altudslettende, at det kan være svært at leve videre. Den sorg findes i alle disse billeder.

Men det er ikke vores sorg. Det er de andres.

Og disse billeder bliver fiktion for os. De er ikke forbundet med vores egen virkelighed. De første billeder fra attentatet i Oslo, hvor hele regeringskvartalet var blevet sprængt i stykker, lignede alle andre billeder af sønderbombede huse, som er blevet vist på tv-skærmene de sidste årtier, og den fortrolighed med det fremmede, som alle disse billeder har skabt, overskyggede fuldstændig det kendte: Oslo, Regjeringskvartalet, VG-huset.

Det var måske derfor, alle de første kommentarer handlede om al-Qaeda og muslimsk terror, altså det fremmede. Og det var måske derfor, jeg sad bag i taxaen og læste aviserne på min mobiltelefon, mens vi kørte gennem den danske skumring, uden at være oprørt, uden at være sorgfuld, men snarere opgivende: så skete det altså også hos os.

Det var mit fædreland, der var blevet bombet, og ikke kun det, men selve landets politiske centrum og kerne. Alligevel var der noget fjernt, noget næsten uvirkeligt over det. Det blev forstærket af billederne, der forestillede bygninger, ikke mennesker, det symbolske ved bombemålet, den politiske magt, som er en abstraktion.

Virkeligheden er ikke et billede af virkeligheden.

Virkeligheden er det, vi kan tage og føle på.

Der findes ingen menneskehed, der findes kun mennesker, og for os alle sammen er det vores nærmeste. Den, man er gift med, de børn, man har. Børnebørn, venner, kolleger. Dem, vi sidder sammen med i toget, dem, vi går forbi på stationen, den unge mand i jernbanekiosken. Dem, vi kan se ind i øjnene. Og hvad er det så, vi ser? Hvad er det, som vil strømme imod mig, hvis jeg rejser mig og går ud, tager elevatoren syv etager ned, åbner yderdøren og træder ud i mylderet af mennesker på Triangeltorget i Malmö? Overalt vil der glide øjne forbi, de vil lyse som små lygter i de voksnes ellers stive, grove ansigter, og de vil lyse som små lygter i de ufærdige, bløde og glatte barneansigter, og hver gang jeg ser ind i et af dem, får jeg en fornemmelse af et særligt nærvær.

Det nærvær, der er synligt i øjnene, skabes ikke af følelser, heller ikke af tanker, men af noget andet. Det er det, der er dem. Ikke et menneske, men lige netop dette menneske, som det er lige her, lige nu, hvor det går i en vrimmel på et torv i en svensk by, hvor det troede, at ingen så det.

Dette menneske har et navn. Dette menneske har en familie. Dette menneske har en verden.

Ja, dette menneske er en verden. (...)

Da jeg vågnede om lørdagen, var det første, jeg gjorde, at tænde for pc'en og gå på nettet for at læse norske aviser. Der stod, at over firs mennesker var dræbt på Utøya.

At en og samme mand først havde udført bombeangrebet i Oslo og derefter var taget ud til Utøya og havde massakreret børn og unge mennesker.

Han havde været klædt ud som politibetjent.

Den fortvivlelse, der kom over mig, var pludselig og vild. Det var, som om ethvert forsvar mod verden

styrkede i grus. I et kort øjeblik forstod jeg, hvad der var sket. Det var ikke længere en nyhed. Det var ikke længere noget, der var sket derude, noget fjernt og teknisk. Nogen havde gået rundt på en lille ø i Norge og skudt det ene menneske efter det andet. Åh, det var børn og unge. Livene derude var blevet slukket et for et.

Åh, men gud i himlen, liv efter liv, lys efter lys.

Da jeg rejste mig og gik ind for at se nyhederne, var indsigtens øjeblik forbi. Jeg fattede det ikke længere. Det eneste, der var tilbage, var abstraktioner, antallet af dræbte, navnet på øen, hvor det var sket, og dertil en helt ufokuseret og uklar, næsten mat følelse af sorg. (...)

Efter de første dages næsten totale mørke, hvor ingen analyser var mulige, er den mere langsigtede bearbejdelse af det mareridt, vi vågnede op til den 23. juli, begyndt. Hvad var det, der skete, hvordan var det muligt, at det kunne ske, hvad kan vi gøre for, at det ikke skal ske igen? Det er de spørgsmål, vi må have svar på. Men noget har vi allerede fået svar på. Vi kan have tillid til det politiske system og til vore politiske ledere; de vidste ikke, hvad der ventede dem, alt, hvad de gjorde, var improviseret, og de stod deres prøve. Et af de billeder fra disse dage, som jeg altid vil huske, er af Jens Stoltenberg, der omfavner en af de unge fra AUF. De havde filmet Stoltenbergs ansigt, det fortrak sig pludselig af sorg, og et øjeblik så det ud, som om de klamrede sig til hinanden. Da øjeblikket var ovre, så Jens Stoltenberg ham ind i øjnene, sendte ham et kort smil og gik videre. Jeg græd, da jeg så det, og jeg græder nu, hvor jeg skriver om det. En anden hændelse, jeg altid vil bære med mig, er fra gudstjenesten, da Stoltenberg holdt sin tale. Han nævnte et navn, og op fra kirkestolene hævede sig et så fortvivlet skrig, som om det rummede al verdens fortvivlelse, og jeg tænkte, at det var et skrig, som havde lydt i verden, så længe der har eksisteret mennesker. Det er det skrig, der ledsager alle, som dør før tiden. Men det var ikke, da tragedien blev nævnt, at det lød, det var ikke, da ofrene blev nævnt, at det lød, nej, det lød, da et bestemt navn blev nævnt. De kendte ham, det var derfor, de pludselig oplevede, hvad de havde mistet. Sådan fik vi også lov at opleve det. (...)

(Weekendavisen fredag den 19. august 2011)

Karakteristisk for Knausgårds måde at reflektere på er:

- den personlige tilgang til 22.7.; refleksionerne er tydeligt forankret i forfatterens 'jeg' og jeg'ets oplevelser og tanker i tiden umiddelbart efter angrebene i Oslo og på Utøya
- bevægelsen mellem 'jeg' og 'os alle'; forfatteren skriver sine oplevelser og tanker ind i et mere almengyldigt, universelt perspektiv og frigør sig derved fra 'det private'
- synliggørelsen af forfatterens overvejelser ("...det var måske derfor...")
- de metasproglige og metakommunikative formuleringer; essayisten udtrykker eksplicit en bevidsthed om selve refleksions-, produktions- og kommunikationssituationen og giver dermed læseren en fornemmelse af, at være vidne til en refleksions- og erkendelsesproces, der foregår samtidig med, at teksten bliver til. Tankerne og skriften er intimt forbundne ("Jeg græd, da jeg så det, og jeg græder nu, hvor jeg skriver om det")
- det levende, billed- og figurrige og personlige sprog; Knausgård gør bl.a. brug af
  - o personificering ("Den fortvivlelse, der kom over mig, var pludselig og vild")
  - o metonymi ("Ja, dette menneske er en verden")
  - o metaforer ("ethvert forsvar mod verden styrkede i grus")
  - o sammenligninger ("Overalt vil der glide øjne forbi, de vil lyse som små lygter i de voksnes ellers stive, grove ansigter")
  - o triader ("Børnebørn, venner, kolleger.")
  - o anaforer ("Jeg har set... Jeg har set...")
  - o udråb ("Åh")
  - o retoriske spørgsmål

- bevægelsen mellem *konkrete* iagttagelser og sansninger og *abstrakte* og mere teoretisk funderede overvejelser og spørgsmål
  - Konkret:
    - "billeder af sønderbombede huse"
    - "...havde massakreret børn og unge mennesker. Han havde været klædt ud som politibetjent."
  - Abstrakt:
    - billede >< fiktion
    - forholdet mellem virkeligheden og *billedet* af virkeligheden
    - hvad *er* virkelighed? Hvornår er virkeligheden virkelig for os?
    - hvad skaber det menneskelige nærvær?

#### Diskussion på skrift – et eksempel

##### **Sørine Gotfredsen: af: *Lad os bruge Anders Breivik rigtigt***

Det seneste store terrorangreb får først og fremmest konsekvenser for Norge, men det får også betydning her i landet. Anders Breiviks blodige aktion rammer frontalt ind i den danske debat, og han vil blive flittigt brugt i argumentationen i de to lejre, der i årtier har skændtes om den multikulturelle udvikling. En udvikling, der vedrører os alle, for fænomenet er fyldt med ideologi og menneskesyn, og mens den ene lejr ser det multikulturelle samfund som en smuk fremtidsvision om det gode, tolerante og universelle menneske, ser den anden det overvejende som en utopi. Tilmed en farlig utopi, der på grund af store religiøse og kulturelle forskelle kan udarte til vold og langvarig strid. Begge lejre kan bruge Breivik i eget ærinde og gør det allerede. De multikulturelle tilhængere har således hævdet, at det er de nationalt sindede på den borgerlige fløj, der med deres sprogbrug og kritik af islam er med til at skabe en mand som Breivik. Og samtidig afsløres fra samme side en forbløffende mangel på indsigt, når man i en leder i Politiken kan læse følgende: »I fortvivlelse og afmagt må vi stille spørgsmålet: Hvor kommer alt det had dog fra?« Et meget afslørende spørgsmål, der med få ord udstiller et af de helt store problemer i tilgangen til den muslimske indvandring. Nemlig at visse toneangivende stemmer aldrig for alvor har erkendt, hvor vanskeligt det er at blande kulturer, hvorpå de efter et angreb som forleden ser forbløffede op og spørger: Hvorfor gør mennesker sådan noget? Sagen er, at vi udmærket godt ved hvorfor, og vi har vidst det længe. Så når hele den pæne fløj, der drømmer om en multikulturel fremtid, hævder, at hadet fremprovokeres af retorikken og de grove generaliseringer, understreger det blot, hvilken enorm uvilje de stadig nærer imod at forstå det sande omfang af problematikken.

For vi kan ikke begribe tilstandene i dag, medmindre vi tager både historien og menneskets natur i ed. Historien fortæller nemlig, at islamisk og kristen kultur altid har haft uhyre vanskeligt ved at leve fredeligt sammen, og rækker man tilbage i den danske debat, har en del af advarslen mod det multikulturelle samfund helt fra begyndelsen i 80'erne rummet netop påmindelsen om, hvad der er gået forud. Når Søren Krarup i sin tid kritiserede indvandringen og udlændingeloven fra 1983, hang hans bekymring uløseligt sammen med historiens vidnesbyrd om, hvilke enorme problemer der opstår, når kristent og muslimsk menneskesyn og samfundstænkning skal sameksistere. Konflikten løber som en rød tråd fra tiden med korstogene omkring år 1100 til kampene mellem Osmannerriget og Vesteuropa, stridighederne på Balkan og i dag ghettodannelser og parallelsamfund i store dele af Europa. Sammenstødet skaber spændinger og åben kamp, og når pæne mennesker fra Politiken og omegn nu forvirret efterspørger en forklaring på hadet, må man blot minde dem om, at de har fået den

for længst. Men de har ikke villet lytte. Hadet stammer fra de samfund, vi selv i disse år skaber. Ekstremismen skabes gennem følelsen af på grund af indvandring at være truet på eksistensen, og det kan man godt affeje som primitivt og hysterisk, men det er virkeligheden, og den skal tages alvorligt. Da Anders Breivik havde opgivet det politiske system, besluttede han at gribe til mere kontante midler, og han vil sandsynligvis blive efterfulgt af andre med samme følelse af at være omgivet af lovgivere, der møder ethvert problem med talen om endnu mere rummelighed. I lejren, hvor man hylder det multikulturelle, har man uendeligt svært ved i alvor at overveje, om udviklingen i dag mon er den rigtige, og i stedet griber man til de velkendte midler. Fordømmelse af tonen samt efterlysning af mere tolerance. (...)

(Berlingske Tidende d. 29.7. 2011)

Karakteristisk for Gotfredsens måde at diskutere på er

- de klare, skarptskårne og prægnante synspunkter ("Ekstremismen skabes gennem følelsen af på grund af indvandring at være truet på eksistensen, og det kan man godt affeje som primitivt og hysterisk, men det er virkeligheden, og den skal tages alvorligt")
- engagement, Gotfredsen viser gennem skriften at hun 'har noget på hjerte' og brænder for sin sag ("Sammenstødet skaber spændinger og åben kamp, og når pæne mennesker fra Politiken og omegn nu forvirret efterspørger en forklaring på hadet, må man blot minde dem om, at de har fået den for længst. Men de har ikke villet lytte. Hadet stammer fra de samfund, vi selv i disse år skaber.")
- overblik ("den multikulturelle udvikling", " Historien fortæller nemlig, at...") og viden ("Konflikten løber som en rød tråd fra tiden med korstogene omkring år 1100 til kampene mellem Osmannerriget og Vesteuropa, stridighederne på Balkan og i dag ghettodannelser og parallelsamfund i store dele af Europa")
- den tydelige brug af *pro et contra* ("to lejre", " mens den ene lejr ser det multikulturelle samfund som en smuk fremtidsvision om det gode, tolerante og universelle menneske, ser den anden det overvejende som en utopi")
- de personlige holdninger kommer ikke til udtryk gennem udtryk som "jeg synes" og " jeg mener"; teksten er klinisk rensat for det personlige pronomen 'jeg', Sørine Gotfredsen giver sine holdninger vægt gennem ordvalget og stilen ("Og samtidig afsløres fra samme side en forbløffende mangel på indsigt, når man i en leder i Politiken kan læse...")
- at skribenten skjuler sit 'jeg' bag et 'vi', personlige holdninger forklædes som almengyldige sandheder ("Sagen er, at vi udmærket godt ved hvorfor, og vi har vidst det længe")

Den helt centrale forskel på at diskutere og at reflektere er, at diskussionen udtrykker et tydeligt standpunkt, et svar om man vil, mens essayets refleksioner er et *forsøg* på at finde svar. Essayisten skriver sig i sine refleksioner frem mod forståelse og kredser gennem skriften og sine bevægelser mellem konkret og abstrakt om et 'svar'.